

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 9, SAYI 19, GÜZ 2023

Dr. İbrahim ÖZTÜRKÇÜ

MEB
İstanbul, Türkiye
ibrahimozturkcu1980@gmail.com
ORCID

**KEMAL TAHİR'İN GENÇLİK
YILLARINDA EDEBİYATA DAİR
GÖRÜŞLERİ VE POETİK ALGISI**

KEMAL TAHİR'S VIEWS ON
LITERATURE AND POETIC
PERCEPTION IN HIS YOUTH
YEARS

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 25.09.2023	Received Date: 25.09.2023
Kabul Tarihi: 30.10.2023	Accepted Date: 30.10.2023
Yayımlanma Tarihi: 31.10.2023	Date Published: 31.10.2023

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atf/Citation

Öztürkçü, İbrahim, "Kemal Tahir'in Gençlik Yıllarında Edebiyata Dair Görüşleri ve Poetik Algısı", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 9, Sayı 19, Güz 2023, s. 354-370.

Öztürkçü, İbrahim, "Kemal Tahir's Views on Literature and Poetic Perception in His Youth Years", *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 9, Volume 19, Fall 2023, p. 354-370.

10.28981/hikmet.1366245

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'ün Editör ve Yazarlar için yayımlamış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

Dr. İbrahim ÖZTÜRKÇÜ

**KEMAL TAHİR'İN GENÇLİK YILLARINDA EDEBİYATA DAİR GÖRÜŞLERİ VE
POETİK ALGISI**

**KEMAL TAHİR'S VIEWS ON LITERATURE AND POETIC PERCEPTION IN HIS YOUTH
YEARS**

ÖZ

Türk edebiyatında tarihi ve toplumu merkeze alan sosyal romanlarıyla kendisine haklı bir yer edinen Kemal Tahir, Cumhuriyet döneminin önemli yazarlarından biridir. Gençlik ve çiraklık yıllarında Marksist ideoloji ve Nâzım Hikmet'in tesiri altında kalarak "mücadeleci kişiliğini" Bâbîâli yokuşunda şekillendiren yazar, ilk başlarda tercüme, şiir, hikâye ve röportajlarıyla dikkatleri üzerine çekmiştir. Bu dönemde hayata ve sanata Nâzım Hikmet perspektifinden bakan yazarın edebiyata dair keskin görüşleri göze çarpmaktadır. Bâbîâli çevresinde edindiği dostlukları bir kenara bırakarak 1936 yılında yakın dostu Ertuğrul Şevket ile yaptığı bir röportajda edebiyatın ne olduğuna dair genel görüşlerinin yanında Yahya Kemal, Ahmet Haşım, Halid Fahri gibi birçok edebiyatçıyı "kavga heyecanı"ndan mahrum olmakla tenkit etmiş, yazarların Millî Mücadele ruhunu savaş meydanında yaşamaktan çok romantik bir bakış açısıyla yazmalarını eleştirmiştir. Lozan sonrasında şekillenen edebiyat ortamını ve bu bağlamda Necip Fazıl'ı da benzer şekilde itham etmiştir. 1936 yılında Nâmık Kemal üzerine edebiyatçılarla yaptığı anket ve Peyami Safa ile giriştiği polemik, Kemal Tahir'in edebiyata dair düşüncelerini yansıtmaması bakımından dikkate değerdir. İlk gençlik yıllarından itibaren şiirler yazan Kemal Tahir'in dikkatlerden kaçan *Asrın Şairine* (1932) ve *Ayngacı* (1936) şiirleri, poetik anlayışındaki değişimi yansıtan iki örnek olarak okunabilir. Uzun hapis hayatından sonra bir zihniyet dönüşümü yaşayan yazar, Cumhuriyet'in Osmanlı ve geçmişle yüzleşmesine imkân tanıyan romanlarıyla, isabetli sosyal tahlilleriyle sorumluluk sahibi bir mütefekkir portresi çizmiştir. Bu makalede Kemal Tahir'in 1932-1938 yılları arasında gazete ve dergi köşelerinde kalıp fark edilmeyen röportaj ve şiirlerinden hareketle yaşadığı fikir değişimi ile Nâzım Hikmet'i tanıdıktan sonraki poetik algısı kapsamlı bir biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, Poetika, Nâzım Hikmet, Roman, Şiir.

ABSTRACT

Kemal Tahir, who has earned a deserved place in Turkish literature with his social novels centered on history and society, is one of the important writers of the Republican period. The author, who was deeply influenced by Marxist ideology and Nâzım Hikmet during his youth and apprenticeship years and shaped his "struggling personality" on the slope of Bâbîâli, initially attracted attention with his translations, poems, stories and interviews. In this period, the author, who views life and art from the perspective of Nâzım Hikmet, has sharp views on literature. Leaving aside the friendships he had made in the Bâbîâli circle, in an interview with Ertuğrul Şevket in 1936, in addition to his general views on what literature is, he criticized many literary figures such as Yahya Kemal, Ahmet Haşım and Halid Fahri for lacking the "excitement of the fight" and criticized the writers for writing from a romantic point of view rather than experiencing the spirit of the National Struggle on the battlefield. Kemal Tahir, who has been writing poetry since his early youth and who also has a poet identity, can be read as two examples that reflect the change in his poetic understanding in his poems *Asrın Şairine* (1932) and *Ayngacı* (1936). In this article, Kemal Tahir's poetic perception after his acquaintance with Nâzım Hikmet will be discussed in a comprehensive manner, based on the change of mind Kemal Tahir experienced between 1932 and 1938 through his interviews and poems that remained unnoticed in newspaper and magazine columns.

Keywords: Kemal Tahir, Poetics, Nâzım Hikmet, Novel, Poetry.

Giriş

1931 yılından itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde takma adlarla (Cemalettin Mahir gibi) şiir ve hikâyeler yazan Kemal Tahir, ilk gençlik yıllarında birçok gazetede musahhahlik, çevirmenlik, röportaj yazarlığı, sekreterlik, yazı işleri müdürlüğü, başmuharrirlik yapmak suretiyle Bâbîâli'nin her kademesinde adından söz ettirmiştir. Türk edebiyatında romanlarıyla kendisine özgü bir çığır açıncaya kadar gazetecilik mesleğinin tüm zorluklarını görmüş ve her safhasında ayrı tecrübeler edinmiştir. Bu yıllarda yakın arkadaşlarından Yakup Sabri, Ertuğrul Şevket, İsmail Sefa, Arif Nihat Asya ile birlikte *Geçit* adlı bir sanat dergisi de çıkararak çeviri ve adapte romanlarla yazarlık hayatının ilk ürünlerini vermiştir. Uzun yıllar Bâbîâli'deki yayın dünyasında bulunmak, Kemal Tahir'e döneminin birçok genç şair ve yazarıyla tanışma fırsatını verdiği gibi dost halkasını genişletmesine de zemin hazırlamıştır. Bunlar arasında Yusuf Ziya, Ahmet Muhip Dıranas, Cemal Nadir, Naci Sadullah, Nizamettin Nazif, Sadri Ertem, Suad Derviş, Hakkı Tarık Us, Zekeriya Sertel gibi genç ve kıdemli yazarlar bulunmaktadır (Dosdoğru, 1974, 429-430).

Kemal Tahir'in "baş döndürücü bir hareketlilik içinde geçen" Bâbîâli yokuşundaki ilk gençlik yıllarını Hulûsi Dosdoğru, iki safhada incelemektedir: Düşünce yapısı bakımından renksiz denilebilecek ve Bâbîâli'ye ilk katıldığı zamanlardaki kısa süren "çıraklık yılları", diğeri ise "yazılarının bir kişilik kazandığı toplumculuk dönemi". Dosdoğru'nun bu iki eşikten sonra asıl işaret ettiği nokta Kemal Tahir'in Nâzım Hikmet'i tanıdıktan sonraki safhasıdır. Türk edebiyatında usta bir romancı kimliğini kazanıncaya kadar o, Nâzım Hikmet'in gölgesinde ve onun mücadele ettiği siyasal söylemin izinde savaşını vermiş, 15 yıl hapis cezasıyla birlikte feleğin çemberinden geçerek asıl kimliğini ancak bulabilmiştir (Dosdoğru, 1974, 431-432).

Yeni Türk Edebiyatında Kemal Tahir'in hayatını, eserlerini ve Nâzım Hikmet'le olan dostluğunu merkeze alan birçok akademik çalışma yapılmışsa da bu dönemde neşredilip gözden kaçan bazı röportaj ve makaleleri hâlâ mevcuttur. Bu ilk kaynaklar, yazarın gençlik yıllarındaki zihinsel dönüşümünü, şiir ve edebiyata dair görüşlerinin sanat anlayışına nasıl yansıdığını göstermesi bakımından büyük bir önem arz etmektedir. Burada asıl kimliğini buluncaya kadar Kemal Tahir'in şiir serüveni, poetik algısı, edebiyata ve edebiyatçılara dair düşünceleri tahlil edilecektir.

Kemal Tahir'de Nâzım Hikmet Etkisi

Kemal Tahir'in Nâzım Hikmet'le tanışması onun düşünce yapısını, dünya görüşünü ve sanat anlayışını temelinden etkilemiştir. Şaire hayranlığının bir nişanesi olarak daha önce kullandığı *Tipi*'yi bırakıp *Benerci* soyadını tercih etmiştir. Gençlik yıllarından itibaren Nâzım Hikmet'in sezgi gücünün olağanüstü derecede gelişmiş olduğunu düşünen Kemal Tahir, bu sayede onun ulaşılmaz sanılan sanat doruklarına kolayca eriştiği kanaatindedir ve bu yüzden şair dostunun şiir yeteneğine hayrandır. Yalnız, bu doğal yeteneğin onun sanat

çalışmalarını derinlemesine sürdürüşüne engel olduğunu da düşünmektedir. Dosdoğru, Nâzım'ı kaybettikten sonra Kemal Tahir'in onun sanatı üzerine düşüncelerini yazmamış olmasını, bu dostluğa yürekten bağlı olmakla ve anlayışsız ellerde yazacaklarının yanlış yorumlara yol açması korkusuyla izah etmektedir (Dosdoğru, 1974, 44-45).

1968 yılında Nâzım Hikmet'in kendisine hapisshaneden gönderdiği mektupları neşreden Kemal Tahir, eserin "Birkaç Söz" başlıklı girişinde şairin hayatını kısaca değerlendirirken onu "yurdumuzun ve dünyanın en büyük şairlerinden" biri saymıştır. Nâzım'ın özellikle çetin şartlar altında mücadele ile dolu geçen hayatı kendisini çok etkilemiştir. "*Nâzım Hikmet, büyük aşamaların yetiştirdiği, büyük aşamaları belirleyen büyük şairlerdendir. Aşamalar sonrasında kolay ve moda akımlarının ölçüleriyle anlaşılıp değerlendirilemez.*" hükmü, ona olan büyük saygısının bir ifadesidir. Nâzım'ın "zor zenaat" dediği, Anadolu halklarının yüce duygularını yansıtan şiirinin gençlik ve toplum tarafından yeterince ilgi görmemesi Kemal Tahir'in bir antoloji hazırlığına girişmesine ve kendisine gönderilen 242 mektubu neşretmesine vesile olmuştur. Bununla birlikte o, kitabın önsözünde genel olarak sanat, yerli-yabancı sanatçılar, şiir ve roman üzerine Nâzım Hikmet'le yüzde yüz uyuşma hâlinde olmadığını özellikle vurgulamış, belli meselelerde uzun uzadıya çekiştiklerine işaret etmiştir (Kemal Tahir, 1968, 5-8).

1936 yılında Kemal Tahir, -kendi ifadesiyle- Marksizm'i doğru dürüst bilmediği halde "Nâzım Hikmet komünistliğine" tutulmuş, aynı zamanda "Atatürk Devrimlerinin yılmaz bekçiliği"ne kendisini adanmıştır (Bozdağ, 1980, 87-88). 1936 Temmuz'unda çocukluk ve bir müddet *Vakit* gazetesinde beraber çalıştığı mesai arkadaşı Ertuğrul Şevket'in Kemal Tahir'le yaptığı bir röportaj, yazarın gençlik yıllarındaki edebiyata bakışını yansıtan önemli kaynaklardan biridir. *Açık Söz* gazetesi dönemin bazı genç şair ve yazarlarına İstiklal Harbi sıralarında Türk edebiyatı hakkındaki fikirlerini sormuş; bu kapsamda Enver Behnan, Nurettin Artam, Yaşar Nabi, Server İskit, Behçet Kemal, Ercüment Behzat, Kazım Nami dışında Kemal Tahir de görüşlerini açıklamıştır. O tarihlerde Kemal Tahir, 1936 yılında önce *Doğuş* mecmuasında yaptığı *Nâmık Kemal İçin Diyorlar Ki* adlı anketini daha yeni kitaplaştırmıştır. 32 sayfalık eserin başında "Bu Anketi Neden Yaptım?" başlıklı bir girizgâh bulunmaktadır. Kemal Tahir, öncelikle bir masal formunda Nâmık Kemal'in kısa bir portresini çizmiştir:

"Bir tarihte Nâmık Kemal adında biri yaşamış. Bu zat şair, gazeteci, tarihçi ve romancı imiş. Ve aynı zamanda Abdülhamid'in hem en büyük düşmanı hem de mutasarrıfı. Nâmık Kemal'i bana daha iptidâî mektebinde okurken 'büyük vatanperver', 'büyük milliyetperver' diye tanıttılardı. O zamandan beri koca koca değişmeler oldu. Kerim Sadi bir broşür çıkardı. Bunda kısaca: Nâmık Kemal, dedi, palazlanmak üzere olan yerli burjuvazinin pir aşkına davulunu gümleten biridir. Matbuat Umum Müdürlüğü, büyük Türk ve büyük vatanperver zannedilen bu zatın piyeslerini men etti..." (Kemal Tahir, 1936, 1)

Kemal Tahir, o dönemde Türk edebiyatındaki bütün “Putları yıkmak isteyen” Nâzım Hikmet’in tesiriyle Nâmık Kemal’in ipliğini pazara çıkarmak emelindedir. Bu amaçla kitapta Sadettin Nüzhet’in Nâmık Kemal’in Türk olmayıp aslen Arnavut olduğu iddiasını, Nâzım Hikmet’in de şairin köle sahibi olduğuna dair iddiasını özellikle hatırlatmıştır. Bunların haricinde Peyami Safa, Falih Rıfkı, Celal Nuri ve diğerlerinin Nâmık Kemal tespitlerine de yer vermiştir. Kemal Tahir’i bu ankete yönlendiren asıl sebep, İstanbul Üniversitesi Edebiyat kısmının şairin 47. ölüm yıldönümünde düzenlediği törendir. Bu merasimde Nâmık Kemal lehine parlak nutuklar atılması, göğüslere rozetlerinin takılması ve millet mefhumlarını hiç anlamadan şairin “vatanperver ve milliyetperver” ilan edilmesi bu ankete yol açmıştır. Anketör Kemal Tahir’in edebiyatçılara yönelttiği yedi soru şunlardır:

“1- Nâmık Kemal’in sosyal kanaatleri nelerdir?

2- Nâmık Kemal’in istediği liberalizm ile bugünkü demokrasi ve liberalizm arasındaki farklar?

3- Nâmık Kemal’in din, milliyet ve vatan telakkisi?

4- Nâmık Kemal neden lâik değildi?

5- Edebiyatımızda tesirleri ve gazeteciliği?

6- Nâmık Kemal’in istibdatla yaptığı mücadele bir inkılâpçı karakter taşıyor mu?

7- Bugünkü gençlik Nâmık Kemal’i eden ideal bir kahraman saymak istiyor?”
(Kemal Tahir, 1936, 3)

Kemal Tahir, anket için Vâ-Nû, Peyami Safa, Hüseyin Cahid Yalçın, Falih Rıfkı Atay,ERCÜMENT EKREM TALU, Sadettin Nüzhet, Kerim Sadi, Hüseyin Avni, Doktor Fuat Sabit, Suad Derviş ve Nâzım Hikmet ile görüşmüştür (Kemal Tahir, 1936, 4-32). Bu zümre içerisinde Suad Derviş, cevaplarıyla ve cesaretiyle Kemal Tahir’i etkileyenlerden biridir. “*Şiire yeni bir vezinle muazzam bir genişleme imkânı veren, tiyatroya kuvvetli piyesleriyle en yeni tekniği getiren ve kafasının içindeki için bir adım bile gerilemeden dolaşan üstat şair Nâzım Hikmet*” ise genç anketörün adeta başını döndürmüştür. “Üstadım” diye hitap ettiği Nâzım Hikmet’in ankete verdiği cevapta Nâmık Kemal, “münkariz Osmanlı İmparatorluğu içinde kendisine yol açmak isteyen *Burjuvazi*’nin bayraktarıdır.” (Kemal Tahir, 1936, 29-31). Anket sonrası “Tavan arası” adını verdiği Nâzım’ın evinden inen Kemal Tahir, Taranta-Babu şairinin yazdığı son şiirin tesirinden kurtulamamıştır:

“...Yolunda pusuya yattıklarını

arkadan çelme attıklarını

bilerek

yürümek...

Yürümek

yürekten

karşısında daima kaybedeceğini ima eden ironik bir hitabe neşretmiştir (Kemal Tahir, t.y., 26-29).

Gençlik Yıllarında Kemal Tahir'in Edebiyatçılara Yönelik Tenkitleri

Kemal Tahir, 1936 yılında karşımıza bir anketör olarak değil, Millî Mücadele dönemi edebiyatına dair fikirleri sorulan genç bir edebiyatçı olarak çıkar. *Açık Söz* gazetesindeki ankette kanaatleri sorulanlardan biri de Kemal Tahir'dir. Sohbetlerinde "Anadolu İhtilali", "Kurtuluş Savaşı" "27 Mayıs İhtilali" gibi deyimlere karşı olduğunu dile getiren Kemal Tahir, Türk tarihinde kitlesel bir halk hareketinin olmadığını ileri sürmüştür (Bozdağ, 1980, 75-76). Gençlik yıllarındaki röportajında ise sözünü sakınmadan birçok tanınmış ismi eleştirmiş, edebiyatçıları meydanı bırakıp kaçmakla, savaş bittikten sonra komik eserler üretip bu mücadeleyi destanlaştırmakla suçlamıştır. İzmit'e giderken tesadüfen trende karşılaşılan Ertuğrul Şevket'in dostuna yönelttiği ilk soru "Millî Mücadele zamanında bir edebiyat var mıydı, karakteri neydi?" şeklindedir. Kemal Tahir, İstiklal Harbi sırasındaki edebiyatı, yapılan mücadele ile hiçbir ilgisi olmayan "kendi cevvi, kendi eflâkinde kendi tâir" bir edebiyat olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Faruk Nafiz, Halid Fahri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi'nin adlarını zikretmiştir. O yıllarda sadece Nâzım Hikmet'i "üstat" olarak kabul eden Kemal Tahir'in söz konusu isimleri küçümsediği, ayrıca Millî Mücadele'ye kayıtsız kaldıkları için tehzil makamında ağır biçimde tenkit ettiği görülmektedir. Kemal Tahir'in gençlik yıllarında edebiyatçılara dair hükümleri ve tenkitleri Nâzım'ın etkisinde yazılmıştır ki benzer yaklaşımlara şairin kendisine gönderdiği mektuplarda rastlamak mümkündür (Kemal Tahir, 1968, 88, 122, 205, 395). Bu tenkit listesi içerisinde Yahya Kemal, "bir broşürlük meşhur ve malum gazel ve şarkılarıyla maziye sınımsız bağlı, bütün ümidi elli kalyonlu Donanma-yı Hümayun" ile "akınlarda çocuklar gibi şen olan bin adet akıncıya" kalmış bir üstattır (Şevket, 1936, 5). Ahmet Haşim ise

Yarı yoldan ziyade yerden uzak

Yarı yoldan ziyade mâha yakın

diyerek manasını kendisinin bile izah edemediği "metafiziko-mistik şaheserler kaleme alan bir dâhi"dir. *Şark'ın Sultanları* şairi Faruk Nafiz de Millî Mücadele'nin tam civcivli sırasında "Sahilden esiriyle geçen sevgili nerede?" diyerek sapsarı gül, nergis yüzlü Şark sultanlarını arayan, o devirde Behçet Kemal'den sonra milletin başına en yaman destan şairi kesilen zattır (Şevket, 1936, 5). Kemal Tahir'in bir başka şair Halid Fahri'ye yönelik alaycı yaklaşımı ve sanatına dair küçümseyici görüşleri ise şöyledir:

"Türkiye'de korku ve karanlık edebiyatının aşağı yukarı bânisi, yaniya Türkiye Şarl Bodler'i (Charles Baudelaire), Türkiye Edgar Alanpo'su (Edgar Allen Poe). Baykuş dediğimiz zavallı masum kuşçağızın dehşetli uğursuz olduğunu ispat eden tezli (!) *Baykuş* piyesiyle

Akbabalar indi yere

Korkudan eller yukarı

gibi Cingöz Recai şiirleri yazan, *Uyanış* mecmuası diktatörü.”
(Şevket, 1936, 5)

Yusuf Ziya-Orhan Seyfi de Kemal Tahir’in tenkit oklarından nasibini almıştır. Bu ikili “çarşafı maşuka ve kafesli gönül yuvaları ortadan kalkınca ilhamları tükenip *Akbaba*’da çıplak kadın resimleriyle muhalefet yapan gün aşırı muharrirler”dir (Şevket, 1936, 5). Kemal Tahir’in buradaki temel eleştirisi “mavzerin konuştuğu zamanlarda edebiyatın susmasıdır.” Edebiyatçılar, Millî Mücadele’nin ana fikrini sezememiş, hedefini görememiş ve asıl önemlisi bizzat kavganın içinde bulunmamış veya bulunmuş da hadiselerin kafasındaki tesirlerini besleyememiştir. Bu yüzden “mavzer susuncaya kadar lâl ü ebkem kalmaya, sonra da bu mevzuya dair bir müşkilatla gayet komik eserler yazmaya” mahkûm olmuşlardır. Kemal Tahir’e göre bu çeşit “eserlerdeki kavga heyecanı o kadar mini mini, o kadar zavallıdır ki herhangi bayağı bir sembole, mesela bir at sembolüne de rahatlıkla sığabilmektedir.” (Şevket, 1936, 5). Bu görüşlerdeki dikkat çekici nokta “kavga heyecanı” nitelemesidir. Nâzım Hikmet’le tanışır tanışmaz, aralarında çok sıkı bir dostluğun başladığı muhakkak olan Kemal Tahir’in bu yıllarda düşünce yapısı, dünya görüşü, sanat anlayışı tamamen onun tesirindedir. *Yirminci Asırlı Olmak* şiirinde “*Ve dövüşmek yeni bir âlem için*” diyen Nâzım’ın (Kemal Tahir, 1968, 89; Dosdoğru, 1974, 44-45) mücadeleci ruhundan iç dünyasına ilhamlar devşiren Kemal Tahir, İstiklal Harbi’nin ölüm-kalım savaşı sırasında pasif kalan edebiyatçıları şu sözlerle itham etmiştir:

“Kimin kazanacağı daha pek belli olmadığı için, kimi alkışlayacağını henüz kestiremeyen *fikirsiz edebiyatçı*, iki esaslı karakter arz eder, dedi. Ya Haşım gibi dünyayı karanlık, müphem bir pencereden seyredip kendi içinin mahpushanesine çekilerek, şiiri mümtaz bir azlığın anlayabileceği garip bir bilmece diye kabul eder yahut da Yahya Kemal ve Faruk Nafiz gibi *afyonlu bir mazi hasretine* döner. İşte Millî Mücadele devrinin edebiyatçıları, içinde buldukları vaziyeti kıl kadar kavrayamadıkları için karanlığı, müphemiyeti, korkuyu, mazi hasretini ve değişmeye başlamış köhne âdetleri esas almışlar ve bunun cezasını yaşarken ölmek suretiyle çekmişlerdir.” (Şevket, 1936, 5)

Gençlikten gelen aksiyoner ve mücadeleci bir ruhun yansıması olan bu satırlarda “toptancı bir bakış açısıyla” Kemal Tahir’in birçok edebiyatçıyı korkaklıkla töhmet altında bıraktığı görülmektedir. Ona göre edebiyatçı, yapılan kavganın sosyal müessirlerini keşfedip hedefini görmüşse, kavganın içinde bizzat mesul bir vicdanla dövüşmüş ve hadiselerin kafasındaki tesirlerini besleyebilmişse başarılı sayılmalıdır. Böyle bir kişinin Millî Mücadele’nin edebiyatını yapmaması için hiçbir sebep yoktur. Madalyanın en net, en müspet, en şerefli tarafı da budur (Şevket, 1936, 5).

Halide Edib’e *Ateşten Gömlek* ve diğer yazılarıyla kısa bir istisna paragrafı açmasına karşın Kemal Tahir, Millî Mücadele edebiyatının hiç bulunmadığını iddia etmiştir. Canlılığını korumasına karşın Mehmet Âkif’in yazdığı İstiklal Marşı’nda geçen

*Bu ezanlar ki şahâdetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli!*

mısraları bile bu edebiyatın varlığına bir delil teşkil etmemektedir. O zamanki edebiyatın karakteri Kemal Tahir’e göre tek kelimeden ibarettir: “Karaktersiz.” Yazarın bu yıllarda “seve seve okuduğu şairler ve muharrirler” ise şunlardır: Nâzım Hikmet, Sadri Ertem, Nurullah Ataç, Sabahattin Ali, Bekir Sıtkı, Niyazi Remzi, İsmet Hüsni ve Ertuğrul Şevket (Şevket, 1936, 5).

Kemal Tahir’e Göre Edebiyatın Tanımı

Kemal Tahir’in “Edebiyatımız niçin hariçte tanınmıyor?” sorusuna verdiği cevapta ileride kendi roman sanatının temelini teşkil edecek bakış açısının izlerini buluruz. Ona göre bir edebiyatın kendi millî sınırlarını aşarak enternasyonal bir kıymet ifade edebilmesi için lüzumlu birçok meziyetleri arasında esas olarak iki şartı taşıması gerekir: “*Fevkalâde mahallî ve orijinal veya dünyayı sarsan sosyal hadiseleri bütün şumulü ile kavrayıp izah edebilmiş olmak.*” (Şevket, 1936, 5). Görüldüğü üzere o dönemde Kemal Tahir, edebiyat dünyasının mahallî değerlerini ihmal ettiğini ve dünyadaki olayları hakkıyla anlayıp kavrayamadığını düşünmektedir. Yazar, dünya çapında meşhur eserler veremememizin sebebini “taklitten öteye gidememekle” ilişkilendirmiştir:

“Edebiyatçılarımızın mahallî ve orijinal olmaktan ziyade Frenk edebiyatının kötü taklitleri hissini veren eserler yazmış bulunmaları ve içlerinde pek azı müstesna, bütün dünyayı alâkadar eden muazzam sosyal davalar üzerinde kafa yorarak muayyen bir teze gelememeleridir. İşte bu taklit marifetimizle bu fikir yoksulluğumu bence neden enternasyonal şöhrete layık eserler yaratılmadığını avaz avaz haykıran birer realitedir.” (Şevket, 1936, 5)

Millî Mücadele edebiyatını realist bulmayan Kemal Tahir, soru üzerine Lozan sonrası şekillenen edebiyatı da kayda değer bulmamıştır. Ancak yukarıda “severek okuduğu şair ve muharrirlere” Aka Gündüz, Falih Rıfki, Mahmud Esat gibi birkaç ismi daha eklemiş, Behçet Kemal ile Necip Fazıl da dâhil olmak üzere geriye kalanların hepsine “bir delik çeyrek bile” vermemiştir. Kemal Tahir’e göre bu dönem edebiyatçılarının hepsi “cehaletleriyle o gün, saçmalamayı sanat ittihaz eden” nevezuhurlardır (yeni yetmelerdir). Nâzım Hikmet’i “büyük ustam” şeklinde nitelendirerek geriye kalanları “*Bay Mistik* (Necip Fazıl’ı kast ederek) firması altında bir şahıs” gibi tetkik edilebileceğini iddia etmiştir. Kemal Tahir, bundan sonra eleştirilerini Necip Fazıl’a yöneltmiştir:

“İçtimaî hayatın zaruri seyrini, bu seyirdeki keskin tezatları görebilmekten âciz mumâileyhimâ dâhiler, halen kendi kendilerine birer gölge âlemi, birer şekerleme dünyası yaratmakla meşguldürler. Hayatındaki maddi imkansızlığın ağır yumruğunu siska ensesinde hissederek yaşamayı tahayyül ettiği -keyif verici zehir, satılık kadın ve zengin kumar partileri dolu- hayata bir türlü nail olamayacağına kâni *Bay Mistik*, tepesi üstü derin bir mistizm-egoizm-pesimizm uçurumuna yuvarlanmıştır. İşte bu parlak durumda olan bayımız, bugünkü hayatımızın sade edebiyat çerçevesinde değil, her tarafında tıp ve

pedagoji bakımından tetkike layık dört başı mamur bir dejenere tipidir.”
(Şevket, 1936, 5)

Yukarıdaki düşüncelerin bir devamı olarak 1938 yılında Fatma İrfan'a yazdığı mektuplarda Kemal Tahir, şairleri “sevgililerine yazdıkları şiirin ötesini berisini kırparak vatanî ve millî şiir hâline sokan miskin burjuva oğlanlar” ile kendisi gibi “proleter delikanlıları” olmak üzere iki sınıfa ayırmıştır (Kemal Tahir, 1979, 291). Bir başka mektubunda ise alaycı bir yaklaşımla “can çekişen derebeyliğin edebiyat ve şiirinin bayraktarları olarak yüzü yamık Necip Fâzıl ile iskeletine kadar dejenere olan Peyami Sefa'yı” göstermiştir (Kemal Tahir, 1979, 305-306).

Ertuğrul Şevket'in dostuna son sorusu “edebiyat”tan ne anlaşılması gerektiğidir. Kemal Tahir'e göre edebiyat, “sosyal davalarda müthiş sınıf tezatlarının mükemmel bir silahı”dır. Yukarıda Millî Mücadele için kullandığı “kavga” kelimesinden sonra yazar, burada “silah” kelimesini özellikle kullanmıştır ki bu sözcükler onun mücadelecî ruhunun bir göstergesidir. Edebiyatın silah olma açılımı ise şöyledir: “*Bölüm bölüm olmuş insanların yerine göre müdafaa, yerine göre mikroplu gazlarla tifo aşısını düşünerek söylüyorum, mükemmel bir silah.*” (Şevket, 1936, 5)

Kemal Tahir'in Şiir Serüveni ve Poetik Algısı

Gençlik yıllarında edebiyatı ve dönemin edebiyat eğilimlerini bu şekilde tahlil eden Kemal Tahir, 1950 sonrası yazdığı *Esir Şehrin Mahpusu*, *Esir Şehrin İnsanları* gibi birçok romanında “silah ve kavga” kelimelerini sıklıkla kullanacaktır. Nâzım Hikmet'ten aldığı ilhamla bu sembollere bir de “dövüş” kelimesini ekleyecektir. 1938 yılına geldiğinde Herbert George Wells'in 1897 yılında yazdığı bilimkurgu ve polisiye nitelikteki *Görünmeyen Adam* adlı romanını Türkçeye çevirmiştir (Wells, 1938, 136 s). İlk roman idmanlarını bu tercümelemlerle yapan Kemal Tahir'in o tarihlerde zihni, daha çok şiir ve hikâye ile meşguldür. İlk şiirleri Abdullah Cevdet'in *İctihâd* mecmuasında neşredilirken 1938 yılında hapse girdikten sonra da yazdığı şiirleri Nâzım Hikmet'e göndermiş ve ondan “Şiir yazmamakla eşeklik ediyorsun!” cevabını almıştır (Kemal Tahir, 1968, 20). Mektuplarda şiir, üzerinde sıklıkla durulan meselelerin başında gelmektedir. Realist bir bakış açısıyla Kemal Tahir'e şiir hakkındaki düşüncelerini ayrıntılarıyla yazan ve yeni şiirlerini okuması için kendisine gönderen Nâzım Hikmet'in (Kemal Tahir, 1968, 25, 37-38, 42-43) poetik algısını ona aşıladığı söylenebilir. Nâzım, mektuplarda ısrarla dostuna “iyi bir şiir kumaşı” olduğunu inandırmaya çalışmıştır. “*Senin şiir denen şeyi çok iyi gördüğün, ona elle dokunacak kadar yönelmiş olmana alâmettir.*” cümlesi, bu teşviklerinden sadece bir tanesidir (Kemal Tahir, 1968, 47). Nâzım'ın öncülük ettiği “Yeni Sanat”, kadın kokan şiirlerden çok, üç kat nasır patlatan avuçların zahmetini terennüm etmektedir. Manifestik bir “başkaldırı” niteliğinde olan *Yeni Sanat* şiirinde Nâzım Hikmet, bu sanatın karşısındaki “kuş kafalılara” şöyle seslenmektedir:

“...Sen istersen

Okuma, anlama bizi
Yağsız bir şaft yatağı gibi yanan kalbimizi
Biz haykıralım
Sen kes sesini
Açtık yeni sanatın 4'üncü vitesini
Coşuyoruz artık
Şiirimiz bizim
Konstrüktivizm.”

(Ran, 2008, 754)

Kemal Tahir'in 1931-1933 yıllarında yazdığı şiir defteri ve 1938 yılına kadarki süreci kapsayan mektupları, bu dönemdeki edebiyat dünyasına bakışını ve görüşlerini büyük ölçüde yansıtmaktadır. 20 yaşın başlarında şiir defterine eklediği “Edebiyat Benim Teşrih Masamda” başlıklı değerlendirmesinden hem kendisinden hem de çağdaşı edebiyatçıları ve basını, mizah-hiciv karışımı bir dille eleştirebilecek bir birikimi sağlamış olduğunu göstermektedir. İleride büyük bir romancı olacak Kemal Tahir'in zihin dünyasını bu ilk şiirlerinde görmek, izleyebilmek mümkün görünmektedir (Yazoğlu, 1990, 3-4). Yalnız yazarın ilk şiirlerinde ve hikâyelerinde erken yaşta hayata atılmanın verdiği ve küçük yaşlardan itibaren çalışmanın getirdiği bir mücadele vurgusu göze çarpmaktadır. Şiir defterinin başındaki “Ben!” şiiri, okuyucularına seslenen Kemal Tahir'in realist poetik algısının izlerini taşır:

Ben

Kaari! Sana uzatılan bu eli
çekinmeden sıkabilirsin, onda
kir yok, nasır var. (Yazoğlu, 1990, 10).

Şiirimle Karşı Karşıya başlıklı şiirde de karamsar bir ruh hâli ile birlikte yaşam mücadelesi tema olarak karşımıza çıkmaktadır (Yazoğlu, 1990, 10). “Edebiyat Benim Teşrih Masamda” notlarında ise şair, şiir ve şiir yazmayı birer cümle ile fakat olgunlaşmamış bir ruh hâliyle tarif etmiştir (Yazoğlu, 1990, 65).

İlk gençlik yıllarında Kemal Tahir, şiirde şekil meselesini de ele almıştır. Nâzım'ı tanıyınca kadar Yahya Kemal'in şiirine hayranlık duyan yazar, “asıl şiiri şekilde arayacak” kadar konuya eğilmiştir (Yazoğlu, 1990, 122). 1932 yılında haftalık ilim ve sanat mecmuası olan *Mektep'te Asrın Şairine* başlığıyla yazdığı ve herhangi bir yerde neşrine rastlamadığımız şiir, bu yıllarda biçime verdiği önemin özgün bir örneği niteliğindedir. 7+7 hece ölçüsüyle yazılan, tam ve zengin kafiye ile örülü şiirin muhteva ve şekil bakımından özenli ve sağlam yapısı dikkat çekmektedir:

Asrın Şairine

Bir isyan olamadın kalbimdeki azaba,
Mademki veremedin bir şekil ıztıraba;
Silinecek bir ölü gibi kalplerden izin!

Gülme; bir hiç olduğun anlaşılacak
yarın.
Çünkü mısralarınla göklere yazdık-
ların;
Bir zerresi değildir içimdeki denizin.

(Kemal Tahir, 1936, 246)

Bâbîâli’de “Moskova Pastahanesi’nde sabahlayan, meyhanede gelip geçene küfürler savuran” Kemal Tahir, bir taraftan artık yerini ister istemez “çalışkan, uslu akıllı bir delikanlıya terk etmek vazifesiyle mükellef” yalnız bir adamdır. Diğer taraftan geçinmek için “çok okumak, çok çalışmak ve çok çalıştırmak” mecburiyetindedir. İlk hedefi de “Bâbîâli’deki kalın duvarı delikanlılar namına zorlamak, bu duvarda yenilerin geçmesi için bir küçük delik açabilmek”tir. Çünkü bu yokuşta öyle “namussuzca bir döğüş” vardır ki tek bir adımın yanlış atılması durumunda bütün önceki gayretler boşa gidebilmektedir (Kemal Tahir, 1979, 160-161). Bu yıllarda ayrıca Kemal Tahir, 1934 yılından itibaren şiir vadisinde Nâzım’ın ayak izlerini takip etmekte, dostlarını “davası ve idealleri” doğrultusunda bu mükemmel şiirle tanıştırma kaygısını gütmektedir. Serbest nazımla ilk şiir tecrübelerini (*Şimşek*) de bu yıllarda yapacaktır (Yazoğlu, 1990, 184-185; 189-190). Şairin biçime önem verdiği şiirlerden serbest nazıma geçişini yansıtan ve *Son Posta* gazetesinde neşrettiği “Ayingacı” (tütün kaçakçısı) şiiri, onun zihniyet dönüşümündeki ve poetik algısındaki değişiminin habercisidir (Kemal Tahir, 1936, 11). Bu şiiri ilk defa tarihsiz bir mektubunda Fatma İrfan’a yazmıştır. Şiirin gazetede neşredildiği tarih ise 14 Aralık 1936’dır. Mektubun tarihi de bu aylara yakın bir zamana ait olmalıdır. Şiirin teması, bir zamanlar çeşitli yörelerde, özellikle Batı Anadolu’da birer halk kahramanı gibi görülen ve adları efsanelere karışan kaçakçılık, kolculuk ve ayingacılıktır. Sınırlarda mayın tarlalarından ve jandarmalardan kaçmakla türlü trajik hikâyelerin zuhuruna imkân tanıyan ayingacılık, aynı zamanda tütün etrafında gelişen akıl almaz sömürü ve suiistimallerin keşişim noktasıdır. Kemal Tahir şiirinde köy kızlarına en kahraman türküsü olan “*Ferman padişahın, dağlar bizimdir!*”i miras bırakan ve kolcuların başı, eski bir tütün kaçakçısı olan öz kardeşinin akıbetine endişelenen bir eşkiyayı, “Ayingacı”yı işlemiştir (Kemal Tahir, 1936, 11; Kemal Tahir, 1979, 160-161; Can, 2018, 166-184). Özellikle Ege’de çete hiyerarşisinde efenin emrinde kızanlarla, yamaklarla birlikte zeybek adaylarından, stajyerlerden biri olan ayingacılar, mahallî türkü kaynaklarından biridir. Kemal Tahir sonraki

eserlerinde de ayıngacı tipini kullanmış ve *Yediçınar Yaylası*'nda Gâvur Ali ile bu tipi ölümsüzleştirmiştir.

Kemal Tahir, Nâzım vadisinde karaladığı *Ayıngacı* şiirinden pek memnun olmadığından Fatma İrfan'a (Serhan) yazdığı mektupta şiirin sonuna "*Görüyorsun ya olmuyor. Hiç olmuyor ama hiç mi hiç.*" notunu düşmüştür (Kemal Tahir, 1979, 164) Bununla birlikte şiirlerini neşretmekten de geri durmamıştır. Bu şiirin yazıldığı tarihlerde o, kendisi de şiirler yazan sevgilisi/eşi Fatma İrfan'dan karşılık gelmeyince "aşk şiirlerini ve bir mısraından bir şiir çıkardığı günleri" geride bırakmıştır (Kemal Tahir, 1979, 167). 1937 yılında yazılmış söz konusu mektuplarda Kemal Tahir, yeri geldikçe şair ve şiirin tarifini yapmış, bu vesileyle poetik anlayışını da gözler önüne sermiştir:

"Şair çok beşerî, çok büyük, çok yüksek, çok geniş hislerini, görüş ve duyularını, çok basit, çok sade yazacak..."

Şair, hassasiyeti, şair olmayan, şiirle meşgul olmamış bulunan adamlardan fazla inkişaf etmiş adamdır. Şairin bu hassasiyet kuvveti anadan doğma olmaz.

O kadar basit yazacaksın ki seni senden iyi anlayan san'atkarlar sehl-i mümteni diyecekler. Daha az anlayışı olanlar, gerek âhenkten, gerek çok munis, çok Türkçe, çok açık ifadenden hislerine yakınlık hissedecekler. Geri kalanlar da elâlem beğeniyor diye arkadan gelecek. Kocaman kitlelere söz söyleyebilen bir san'atkar meydana çıkacak." (Kemal Tahir, 1979, 170-172)

Kemal Tahir, tutuklanmadan önce ve hapisanede iken birçok şiirini Fatma İrfan Hanım'ı merkeze alarak veya düşünerek yazmıştır. Bu tarihlerde Orhan Veli ve Oktay Rifat'ın şiirlerini beğenmeyen genç şair, Garipçilerin fikirlerini ve şiir tahlillerini ise takdir etmektedir (Kemal Tahir, 1979, 234, 241, 268). *Ayıngacı* şiirinin yayımlandığı *Edebiyat Sayfası*'nda Nurullah Ataç'ın "Mayakovski" yazısı dikkat çekicidir. Ataç, köşesinde Mayakovski ve şiirleriyle tanışma serüvenini kısaca anlatırken Nâzım'ı onun taklitçisi olmakla suçlayanlara cevap vermiştir. Ataç'ın yazdıklarından o yıllarda bir muharririn bilmediği şeylerden bahsetmesi durumunda 'Mayakovski'ye tutulmuş!' tabirinin" kullanıldığını da öğrenmekteyiz (Ataç, 1936, 11). 1938 yılında Kemal Tahir, şiir kadar romanın imkânlarına, tahlil ve tasvir gücüne yönelik ciddi biçimde yoğunlaşmaya başlamıştır (Kemal Tahir, 1979, 270-271).

Kemal Tahir'in mektuplarından hapisanede Nâzım Hikmet'le birlikte şiir yazdıkları anlaşılmaktadır. 13 Kasım 1938'de Fatma İrfan'a yazılan mektupta Nâzım'la beraber şiir yazdıklarını, bu şiiri ikisi de eşlerine uyarlayarak ayrı ayrı gönderdiklerini söylemektedir (Kemal Tahir, 1979, 298).

Nâzım Hikmet 1938 yılında Ankara'da Harp Okulu Askerî Mahkemesi'nce 15 yıl ağır hapse ve yine 1938'de Donanma Askerî Mahkemesi'nce 20 yıl ağır hapse mahkûm edilirken cezasını 1940-1950 yılları arasında Bursa Cezaevi'nde çekmiştir. Kemal Tahir de 1938 yılındaki mahkûmiyetinin ardından Çankırı-Malatya-Çorum-Nevşehir cezaevlerinde

bulunmuştur (Tahir, 1968, 5-6). Cumhurbaşkanlığı Cumhuriyet Arşivi'nde bulduğumuz bir belgede *Devlet Ana* yazarının suçu “Askerî isyana tahrik ve teşvik” olarak gösterilmiştir. Donanma Komutanlığı Askerî Mahkemesi'nin kararıyla 15 yıl ağır ceza hapsine mahkûm edilen Kemal Tahir, 30 Ocak 1941'de Çankırı Cezaevi'nde kendisi gibi aynı suçtan mahkûm olan Dr. Hikmet Kıvılcım ile af için dilekçe yazmış ise de talepleri reddedilmiştir. Gerekçe olarak “işledikleri suçun vahameti ve mahkûm oldukları ceza miktarının henüz pek az bir kısmın çekmiş olması” gösterilmiştir. Başvekâlet Yüksek Makamına gönderilen belge, 10 Şubat 1941 tarihlidir ve yazarın Benerci soyadını kullandığı döneme aittir.²

Kemal Tahir, hapisanede de eserler yazmaya devam etmiş, mahkûmiyeti sırasında tanıdığı insanları (*Kelleci Memet* gibi) romanlaştırmıştır. Sedat Simavi'nin siparişleri mahpus damında para sıkıntısı geçen yazara moral kaynağı olmuştur (Tahir, 1968, 307). Mektuplardan anlaşıldığı kadarıyla bu eserlerin yazımında Nâzım Hikmet'in “Kemal romana başla. *Kelleci*'yi bitir. Romana başla. Sen romana başlayınca kadar ben boyuna yazacağım: romana başla.” gibi ısrarlı teşviklerinin de rolü vardır (Tahir, 1968, 20-21, 121, 126, 131, 137). Nâzım Hikmet, Kemal Tahir'in mektuplarındaki dilin şahsîliğini/özgünlüğünü fark etmiş olacak ki roman ve hikâyeye başlaması için teşviklerini her seferinde yinelemiştir. 1955 sonrası sağlam dili, sosyal ve tarihî muhtevasıyla özgün bir nitelik kazanan Kemal Tahir romanlarında Nâzım'ın bu tahlil, tenkit ve teşviklerinin önemi inkâr edilemez. Örneğin 8 Mart 1942'de Nâzım Hikmet tarafından yazılan şu satırlar, genç dostunun Türk edebiyatında erişeceği mevkie dair Nâzım'ın öngörüsünün bir delili sayılabilir:

“Raşit Kemalî'ye (Orhan Kemal) dedim ki: Kemal Tahir hikâyelerini ve romanlarını mektuplarının doğrudan doğruya ve çok canlı renklerle konuşan diliyle yazabildiği gün dil meselesini halletmiş olacaktır. Biliyorum ki bu çok güç bir şeydir, fakat buna ulaştığın gün dilinde azamî samimiyete ulaşmış olacaksın. Bence -üslûp bakımından- Kemal Tahir'in Türk edebiyatına getirdiği yenilik -bugünlük- mektupları neşredilirse ortaya çıkacaktır...”

Kemal! Romana başla! Bünyesi sıkı kurulmuş, entrikası mamur olsun da sahası icap ederse dar olsun, zararı yok. Fakat romana derhal başla. Yolun açık olsun. Yalnız bir hakkım var, onu unutma: ilk romanın bana ithaf edilecektir. Romana başla!” (Tahir, 1968, 136-137).

Bu teşvikler daha sonra meyvesini vermiş ve 1955'ten sonra o, Kemal Tahir adıyla mahallîliği, özgünlüğü, sağlam kurgusu ile taklide dayanan Batı hayranlığı karşısında tarihten gelen kültürel birikimle bir toplumun kurtuluş reçetelerini eserlerinde başarıyla işlemiştir. “*Batı esvabı dikenlidir. Onu giyebilmek için gergedan derisi ile kaplı bir sırtın olması gerekir. Oysa senin kelebek kanadı gibi incecik bir derin var... Olmaz!*” (Bozdağ, 1980, 135)

² Komünizm suçundan mahkûm olan Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile Kemal Tahir Benerci'nin hususi af isteklerinin yerine getirilemeyeceğine dair belge için bkz. CCA, Fon: 30-10-0-0/Kutu-Gömlük-Sıra: 209-426-6 (10 Şubat 1941).

cümlesine sığdırdığı Batı taklitçiliğini reddetmiştir. Tıpkı Rus köylüsünü başarıyla işleyen ve konuşturan Puşkin, Gogol, Turgeniyef, Dostoyevski, Tolstoy, Gorki gibi toplumumuzda yaşamamış külhanbeyi dilinin, Kayserili lehçesinin Ahmet Rasim ve Hüseyin Rahmi de olduğu gibi eserlere yansıtılmasını prensip edinmiştir (Tahir, 1979, 369). Asıl düşüncelerini romanlarına serpiştiren yazar, Bâbîâlî’nin çeşitli kademelerinde ve şiir vadisinde uzun yıllar dolaştıktan sonra “romancı” kimliğiyle Türk edebiyatında kendisine mahsus bir duruş ve yeni bir söylem dili geliştirmiştir. Bu bağlamda Cemil Meriç, Kemal Tahir’deki zihniyet değişimini, millîlik vasfını “Batı’nın yalanlarını anlayıp kendi asliyetine dönüş” olarak tespit etmiştir (Meriç, 1999, 308-309, 384).

14 Temmuz 1950 Cuma günü Türkiye Büyük Millet Meclisi bir karar alarak 15 Mayıs 1950’den önce işlenen suçları affetmiştir. Ölüm cezaları 20 yıl hapse çevrilirken affın kapsamına girmeyen bazı suçların cezaları da üçte ikiye indirilmiştir. Meclis’te cereyan eden müzakerelerin ağırlık merkezini Nâzım Hikmet’in affedilip edilmeyeceği meselesi teşkil etmiştir. Askerî Ceza Kanunu’nun 94. Maddesine göre “orduya fesat karıştırmak, isyana teşvik suçundan mahkûm olan Nâzım Hikmet’in de affedilmesi, bu nevi suçların istisnaî hükümler arasına alınması kararlaştırılmıştır. Bu kararla beraber Askerî Ceza Kanunu’nun 97, 100, 101, 102, 103 ve 104. Maddelerine giren suçlar da hükümet tasarısı istisnasına rağmen affın şümulü dışında bırakılmıştır. 28 sene ağır hapse mahkûm edilip cezasının üçte birini çektiği için Nâzım Hikmet ile birlikte Kemal Tahir de özgürlüğüne kavuşmuştur (*Cumhuriyet*, 1950, 1, 3-4). 1950 yılı Ramazan Bayramı’nın birinci gününde ilan edilen Genel Af ile özgürlüklerine kavuşan iki dost, bu tarihten itibaren hayat ve edebiyatın farklı kulvarlarında yürümeye başlamıştır. Kemal Tahir’in “*Ne öğrendimse mahpus damında ve çıktıktan sonra öğrenmişimdir.*” (Bozdağ, 1980, 87) cümlesi, yeni dirilişine kapı açan anahtar kilidi sayılabilir. Sonraki yıllarda o, sanat alanında enternasyonalizmi, sanatçıyı bütünüyle yutan dipsiz bir batağa ya da yanılığdan yanılığa sürükleyen bir seraba benzetmiştir. Ona göre “enternasyonalizm düpedüz maskelenmiş bir kozmopolitizm”di. Sanatçının içinden yetiştiği ortama, özellikle bizim gibi toplumlarda ölünceye kadar göbeğinden bağlı olduğunu ve bu bağı kopardığı takdirde sanatçılığını yitireceğini ileri sürmüştür (Dosdoğru, 1974, 45). Gençlik yıllarında yerli ve orijinal bir edebiyat anlayışını benimseyen yazar, hapis hane hayatının ardından fikrî bir olgunluğa erişmiş, Osmanlı ve Cumhuriyet ile bireysel ve toplumsal anlamda yüzleşme çabası içinde olmuştur. Birçok aydının/yazarın aksine “maymun gibi” her fikri, her sistemi taklit etmek ve Marksist düşüncenin teorisi yerine ahlâkına sahip çıkmanın gerekliliğini dile getirmiştir. Romanda eskimeyen şey, romancının muhayyilesiyle vücuda getirdiği yeni dünyadır. Çünkü Kemal Tahir’e göre “sahici büyük roman hem yüzde yüz gerçektir, hem de yüzde yüz uydurma...” Bununla birlikte “insanı aramayan, insanı bilmeyen toplumlarda özentî” bütün müesseseleri ve toplumu esir alacak kadar yaygın bir illete dönüşür (Tahir, 1961, 402-404). Sosyalizmi, “işçi sınıfının düşünme biçimi” olarak tarif eden (Bozdağ, 1980, 118-119) *Devlet Ana* muharriri,

deneyimden uzak, sadece teori üzerine kurulu bir sistemin çökeceğine inanmıştır. Kendisi de bir köylü çocuğu olan Kemal Tahir'i edebiyatımızda önemli kılan yönü, içinden çıktığı topluma, köylüye, işçiye sırtını dönmeden gerçek, canlı hikâyeleri, fikirleri, roman diliyle realiteden kopmadan ve kimseden korkmadan cesurca ifade ederek sorumlu aydın kimliğini ortaya koymasındır.

Sonuç

Edebiyata şiir, hikâye, tercüme, sekreterlik, muhabirlik, muharrirlik gibi birçok alanda tecrübe kazanmak için Bâbüâli yokuşunda giren Kemal Tahir, gençlik yıllarında henüz olgunlaşmamış birtakım fikirlere sahiptir. Bu dönemde onun düşünce dünyasının merkezinde şiir vardır. 1930'lu yılların başından itibaren dergi ve gazetelere akseden şiirlerinde biçim kaygısı ön plana çıkarken Nâzım Hikmet'i tanıdıktan sonra yazdığı serbest formlu şiirlerinde Marksist düşüncenin ve mücadelecî bir ruhun izleri belirgindir. Nâzım Hikmet'i "üstat" kabul ettiği için onun düşünce ekseninde edebiyata ve dönemin edebiyatçılarına dair fazla cesur sayılabilecek fikir ve görüşleri mevcuttur. Bu yaklaşım, yazarın kendisini genç yaşında Marksist ve Komünist ülküye adanması ile yakından ilgilidir. Kemal Tahir'in bu yıllardaki kavgacı ve polemikçi tavrı, 1936 yılında dönemin kıdemli yazarlarıyla yaptığı *Nâmık Kemal İçin Diyorlar ki* adlı anket ve yine bu vesileyle neşrettiği *1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami* adlı küçük kitapçıklara açık bir şekilde yansımıştır. Bu risalelerde Kemal Tahir, Nâmık Kemal'i ölümünden yarım asır sonra göklere çıkaranları ve onun için bir broşür hazırlayan 1935-1936 modeli bazı gençleri şiddetli bir biçimde eleştirmiştir. Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Faruk Nafiz, Halid Fahri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi gibi dönemin tanınmış şairlerine getirdiği eleştirilerin başında ise Milli Mücadele'nin ruhunu anlamadan romantik şiirler yazmaları gelmektedir. Kemal Tahir'in bu ithamları, şiir ve edebiyat sahasında kendisine yer açmak kaygısının ve ustasından aldığı ilhamla "putları yıkmak" telaşının bir tezahürü sayılabilir.

Kemal Tahir'in gençlik yıllarındaki zihniyet değişimini gösteren hususlardan biri de mecrasını arama eğilimleridir. Şiirle birlikte hikâye, deneme, röportaj ve anket türünde kaleme oynatan yazar, 1938 yılından sonra girdiği hapisanede Nâzım Hikmet'in teşvikleriyle şiirden romana kaymış, sipariş üzerine başladığı tefrikalar sonunda, romanda karar kılmıştır. Geçim sıkıntısının yol açtığı bu zorunlu saha, edebiyat birikimini ve düşünce zenginliğini eserlerine yansıtmasında önemli bir eşik olmuştur. 1950'de Nâzım Hikmet'le birlikte hürriyetine kavuşan Kemal Tahir, hapisane yıllarında olgunlaşan fikirlerini 1955'ten sonra yazdığı romanlara serpiştirmiş; "ekonomik düzen, sosyal olaylar, düşünceleri" gerçekçi romanın aslî unsuru kabul ederek tarih ve sosyal muhtevalı eserleriyle Türk edebiyatında "romancı" kimliğiyle haklı bir yer edinmiştir.

Kaynakça

1. Arşivler

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı:

CCA, Fon: 30-10-0-0/Kutu-Gömlek-Sıra: 209-426-6 (10 Şubat 1941).

2. Kitaplar

- Bozdağ, İsmet. *Kemal Tahir’in Sohbetleri*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1980.
- Dosdoğru, M. Hulusi. *Kemal Tahir Yaşamı ve Yapıtları*. İstanbul: Tel Yayınları, 1974.
- Wells, H. G. *Görünmeyen Adam*. Çev. Kemal Tahir. İstanbul: İnkilâb Kitabevi, 1938.
- [Demir], Kemal Tahir. *Nâmık Kemal İçin Diyorlar Ki*. İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Basımevi, 1936.
- [Demir], Kemal Tahir. *Nâzım Hikmet: Kemal Tahir’e Mahpusaneden Mektuplar*. Ankara: Bilgi Yayınları, 1968.
- [Demir], Kemal Tahir. *Kemal Tahir’den Fatma İrfan’a Mektuplar*. İstanbul: Sander Yayınları, 1979.
- Doğan, Mehmet Can. *Modern Türk Şiiri (Olgular, Eğilimler, Akımlar)*. İstanbul: YKY, 2018.
- Kemal Tahir-Suad Derviş-Ahmed Cevad. *1936 Modeli Gençler ve Zavallı Peyami*. İstanbul: Selamet Basımevi, t.y.
- Meriç, Cemil. *Sosyoloji Notları ve Konferanslar*. Haz. Ümit Meriç Yazan. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.
- Ran, Nâzım Hikmet. *Bütün Şiirleri*. İstanbul: YKY, 2008.
- Yazoğlu, Cengiz. *Kemal Tahir: Notlar/1950 Öncesi Şiirler ve Ziya İlhan’a Mektuplar*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1990.

3. Süreli Yayınlar

- Ataç, Nurullah. “Mayakovski”. *Son Posta*, S 2298, 1936, s. 11.
- Cumhuriyet* (15 Temmuz 1950) “Nâzım Hikmet de Affedildi”. S 9316, s. 1, 4.
- Cumhuriyet*. “Meclis Dün Af Kanununu Kabul Etti”. S 9316, 15 Temmuz 1950, s. 1, 3.
- [Demir], Kemal Tahir. “Asrın Şairine”. *Mektep*, S 13, 1932, s. 246.
- [Demir], Kemal Tahir. “Ayingacı”. *Son Posta*, S 2298, 1936, s. 11.
- [Demir], Kemal Tahir. “Roman Üstüne Notlar”, *Yeni Ufuklar*, S 105-106, 1961, s. 401-404.
- Şevket, Ertuğrul. “İstiklal Harbi Sıralarında Türk Edebiyatı: Gençlerden Kemal Tahir Anlatıyor”. *Açık Söz*, S 100, 1936, s. 5.